

Wojewódzki Urząd
Ochrony Zabytków w Warszawie
Delegatura w Radomiu
DEC. (POST. NR) 418 DR/24
z dnia 26.09.2024

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DOTYCZĄCYCH PROSPEKTU ORGANOWEGO W KOŚCIELE
PW. ŚW. KATARZYNY W WIENIAWIE**

Opracował mgr Michał Biliński
Numer dyplomu 6254

Kraków, Sierpień 2024

REARTE s.c.
31-161 Kraków, ul. Szlak 18/12
tel./fax: (+48) 012 634 05 73
rearte@rearte.pl, www.rearte.pl
NIP: 676-233-77-64, REGON: 120387150

REARTE s.c.
31-161 Kraków, ul. Szlak 18/12
fax: (+48) 012 634 05 73
NIP: 676-233-77-64
REGON: 120387150
rearte@rearte.pl

Przedmiot prac

W niniejszym opracowaniu ujęto program prac dotyczący prospektu organowego usytuowanego na chórze muzycznym nad wejściem na ścianie zachodniej kościoła pw. św. Katarzyny w Wieniawie. Obiekt wpisany do wojewódzkiego rejestru obiektów zabytkowych decyzją z dnia

Rys historyczny

Wykonawcą instrumentu i szafy organowej jest warsztat Stanisława Jagodzińskiego (1872-1948). Warsztat działał w latach 1891-1900 w Warszawie, Radomiu i ostatecznie osiadł w miejscowości Garbatka – Letnisko w 1918 r.¹ Instrument powstał w roku 1911 o czym świadczy data na tabliczce znamionowej umieszczonej na stole gry. Warsztat na tabliczkach znamionowych umieszczał także rosnące numery porządkowe wykonanych instrumentów. Organy wykonane dla kościoła w Wieniawie noszą numer 22.

Opis obiektu

Szafa organowa 5 osiowa 2 kondygnacyjna ze stołem gry umieszczonym po jej lewej stronie. Instrument wyposażony w miech pneumatyczny, jeden manual i pedał. Forma szafy neobarokowa, przemalowana białą farbą. Wybrane profile gzymsów zielone. Na niewysokim cokole kryjącym wiatrownicę posadowiona jest konstrukcja z trzema ażurowymi ryzalitami wsuniętymi nieznacznie przed czoło cokołu, wspartymi na niewielkich konsolach. W ryzalitach umieszczone grupy piszczałek, widoczne w prześwitach konstrukcji. Dwa ryzalite posadowione na skrzydłach skrzyni są niższe od środkowego. Przestrzenie pomiędzy nimi wypełniają dwa pola piszczałkowe. Każda z osi szafy nakryta wydatnym, spięrzonym i gierowanym gzymsem koronującym. Na szczycie bocznych osi posadowione na cokołach gazony z płomieniami. Środkowy ryzalit zwieńczony dekoracyjnym, opracowanym snycersko i połączonym ornamentem z motywem kratki regencyjnej. Prześwity w ryzalitach ukazujące piszczałki w górnych partiach zdobią opracowane snycersko i również połączone ornamente. Szafę organową flankują uszaki w formie wolut z grzebieniami na grzbietach. Przestrzeń ponad ślimacznicami wypełniają blendy w formie kratownicy.

Stan zachowania obiektu i sprawozdanie z wstępnego rozpoznania

Struktura prospektu przemalowana. Farba nakładana niedbale, miejscami pokrywa dekorację pozłotniczą. Detale opracowane snycersko pokryte pozłotą wykonaną szlagmetalem w technice olejnej. Jest to prawdopodobnie technologia wykonania tożsama z pierwotną. Zakres występowania oryginalnej dekoracji pozłotniczej na obecnym etapie rozpoznania obiektu jest nieznaną. Struktura drewna zachowana w relatywnie dobrym stanie. Na odwrocie elementów konstrukcji szafy widoczne nieliczne skupiska otworów wylotowych świadczące o porażeniu przez drewnojady. Połączenia stolarskie obluzowane, na styku poszczególnych elementów konstrukcji widoczne szczeliny. Grupy piszczałek (głosy), podobnie jak całe wnętrze skrzyni i koronujący gzymś prospektu pokryte grubą warstwą mocno związanych pyłów lotnych i pajęczyn.

Wnioski i założenia konserwatorskie

Struktura prospektu przemalowana. Dekoracje pozłotnicze detali opracowanych snycersko pokryte niepierwotną pozłotą wykonaną szlagmetalem w technice olejnej. Po rozpoznaniu stratygrafii obiektu i zidentyfikowaniu charakteru pierwotnej wyprawy malarskiej zostanie ona ujawniona i opracowana konserwatorsko (uzupełnienie ubytków gruntu, warstwy malarskiej, dekoracji pozłotniczej) co pozwoli przywrócić pierwotny charakter obiektu.

¹ <https://zabytkoweinstrumenty.wordpress.com/2014/02/20/stanislaw-jagodzinski/>

Należy rozważyć przekształcenie (lub całkowite odjęcie) konstrukcji schodów prowadzących na podest usytuowany ponad skrzynią prospektu. Jest to rozwiązanie późniejsze, zapewne dodane podczas ostatniego remontu obiektu. Podest spełnia funkcję techniczną ułatwiająca rewizję części instrumentu we wnętrzu szafy. Po wejściu na górną kondygnację można uzyskać łatwy dostęp do piszczałek usytuowanych w głoście usytuowanym na środkowej jej osi.

Proponowany program prac konserwatorskich

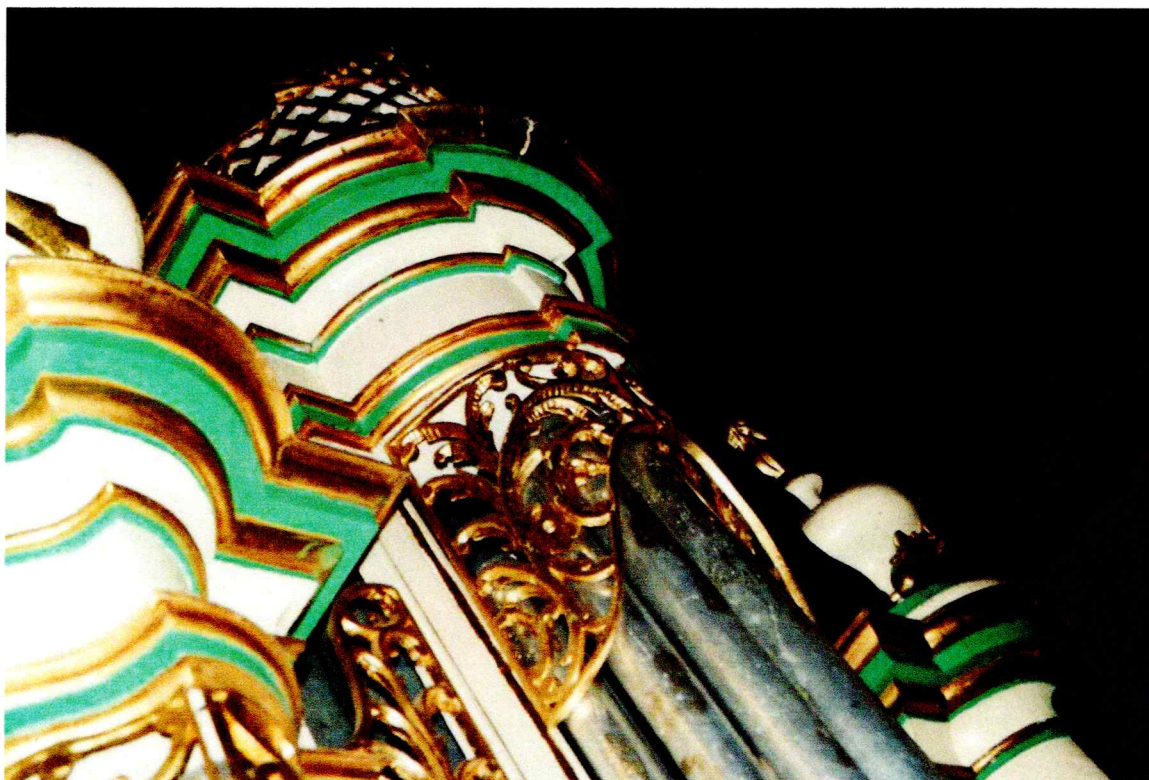
Przed przystąpieniem do prac konserwatorskich sporządzona zostanie dokumentacja fotograficzna i opisowa. Zdjęcia i notatki dokumentujące postęp prac wykonywane będą na bieżąco i posłużą jako materiał do opracowania dokumentacji powykonawczej.

1. Zabezpieczenie piszczałek i mechanizmu instrumentu organowego przed zakurzeniem i uszkodzeniami mechanicznymi. Piszczałki należy okryć foliową plandeką po wcześniejszym odkurzeniu wnętrza szafy organowej. Usunięcie luźno związanych zabrudzeń można przeprowadzić za pomocą odkurzacza dostęp do wnętrza uzyskując przez demontaż bocznych blend oraz od góry, korzystając z platformy umieszczonej za prospektem.
2. Wstępne oczyszczenie powierzchni obiektu z luźnych nawarstwień kurzu i brudu. Usunięcie elementów zbędnych np. gwoździ, dodatkowych półek, rozmaitych mebli pomocniczych itp. Nie będących częścią pierwotnej struktury obiektu.
3. Demontaż elementów opracowanych snycersko nie związanych trwale ze strukturą prospektu. Zdemontować należy również część ścian szafy co ułatwi dostęp do wnętrza szafy organowej i pozwoli na przeprowadzenie wybranych zabiegów w pracowni konserwatorskiej.
4. Ustalenie stratygrafii obiektu na podstawie sond schodkowych i pasowych wykonanych na wybranych elementach struktury.
5. Oczyszczenie polichromii i dekoracji pozłotniczych środkami dobranymi dla poszczególnych elementów na podstawie prób. Celem prowadzonych prac ma być usunięcie nawarstwień niepierwotnych w postaci retuszy lub przemaalowań i ujawnienie warstw technologicznych przeznaczonych do konserwacji i eskpozycji.
6. Dezynsekcja drewna obiektu. Prewencyjny zabieg dezynsekcji należy przeprowadzić poprzez powleczenie odwroci preparatem Hylotox Q zawierającym permetrynę. Elementy poddane działaniu substancji biobójczej należy pozostawić pod przykryciem (np. z folii poliesterowej) i pozostawić w dobrze wentylowanym pomieszczeniu na ok. 7 dni. W przypadku elementów konserwowanych in situ zabieg dezynsekcji należy przeprowadzić z dbałością o szczelne owinięcie folią poddanych dezynsekcji elementów obiektu.
7. Zabieg impregnacji wzmacniającej strukturę drewna. Zabieg wykonany zostanie na wszystkich elementach drewnianych obiektu zarówno tych pozostawionych in situ jak i tych przewiezionych do pracowni konserwatorskiej. Zastosować należy roztwór żywicy syntetycznej w rozpuszczalniku organicznym po wcześniejszym ustaleniu jego wpływu na najstarsze zachowane na strukturze warstwy malarskie. Zaleca się zastosowanie metakrylanu metylu jako impregnatu. Zabieg należy przeprowadzić poprzez częściowe zanurzenie elementów drewnianych w impregnacie, powlekanie impregnatem skorodowanej struktury drewna za pomocą pędzla bądź iniekcje w otwory wylotowe lub otwarte uszkodzenia drewna. Zaimpregnowane elementy pozostawić do odparowania rozpuszczalnika. W celu opóźnienia odparowania rozpuszczalników i równomiernego rozłożenia żywicy w całej strukturze drewna zaleca się pozostawienie impregnowanych elementów pod przykryciem przez ok. 7 dni.
8. Oczyszczenie powierzchni obiektu z silnie związanych nawarstwień pyłów lotnych, ew. retuszy i niepierwotnych dekoracji pozłotniczych będących efektem wcześniejszych prac restauratorskich.
9. Prace stolarskie. Rozeschnięcia struktury drewna, szczeliny i inne ubytki ujawnione po oczyszczeniu struktury z niepierwotnych nawarstwień i zabrudzeń należy uzupełnić taszlami z odpowiednio dobranego drewna. Taszle i kołki osadzać na dyspersji wodnej żywicy

winyłowej. Należy zwrócić uwagę na usłojenie wstawek i dobrać je tak aby ich praca współgrała z pracą pierwotnych elementów struktury ołtarza. W zakres prac stolarskich wchodzi także wymiana wszystkich wadliwych i obluzowanych połączeń stolarskich wykonanych w czasie prowadzonych wcześniej prac restauratorskich. Płytkie ubytki drewna uzupełnić można dwuskładnikową żywicą epoksydową. W ramach prac stolarskich należy odpowiednio przekształcić konstrukcję schodów prowadzących na platformę za szafą organową lub całkowicie odjąć niepierwotną platformę rewizyjną i umożliwić dostęp do górnej partii szafy organowej jedynie za pomocą dostawianej drabiny.

10. Wyrównanie powierzchni, uzupełnienie i rekonstrukcja zapraw w technologii tożsamej z pierwotną (olejną) lub modyfikowanych np. akrylowych. Opracowanie powierzchni, impregnacja kitów.
11. Rekonstrukcja i zabezpieczenie partii dekorowanych foliami metalowymi. Decyzję odnośnie technologii wykonania rekonstrukcji należy podjąć po konsultacji z inspektorami WUOZ i inwestorem. Dopuszcza się rekonstrukcję w technice klejowej (na pulment) z zastosowaniem złota w płatkach .
12. Rekonstrukcja ujawnionej pierwotnej dekoracji malarskiej za pomocą olejno-żywicznych lub modyfikowanych farb akrylowych.
13. Zabezpieczenie powierzchni polichromowanej półmatowym werniksem damarowo-woskowym lub pastą woskową o satynowy połysku.
14. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej obrazującej przebieg prac opisowej i fotograficznej.

Materiał fotograficzny

Ryzalit na środkowej osi szafy organowej. Widoczne przemalowanie struktury. Nieudolnie rozprowadzona biała farba częściowo przykrywa dekorowane szlagentem profile.

Gzyms koronujący prawy ryzalit szafy organowej. Widoczne przetarcia i występujące lokalnie obszary oksydacji na dekorowanych szlagmetalem profilach.

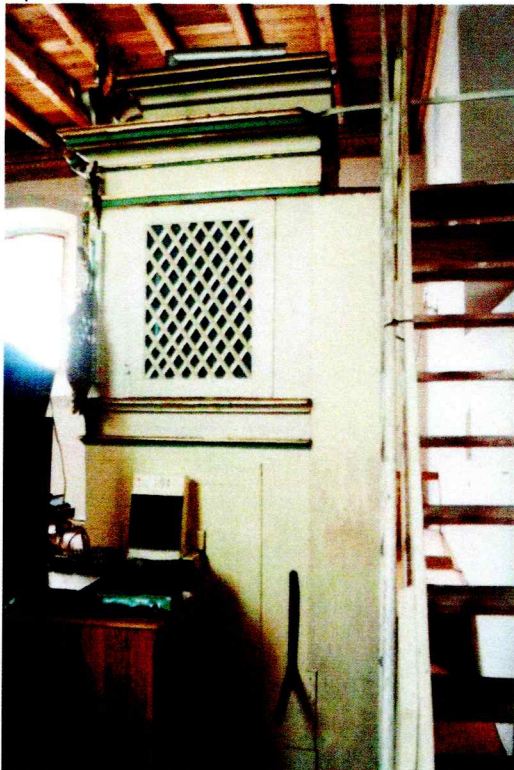
W kadrze widoczne uszkodzenia struktury drewna (po lewej stronie kadru) oraz przetarcia i oksydacja szlagmetal. Gruba powłoka farby którą pokryta jest większość struktury prospektu miejscami odpryskuje.

W odpryskach białej farby widoczna wcześniejsza, zielonkawa wyprawa malarska – w tonacji zbliżona do zielonych partii gzymsów pomiędzy połączanymi profilami

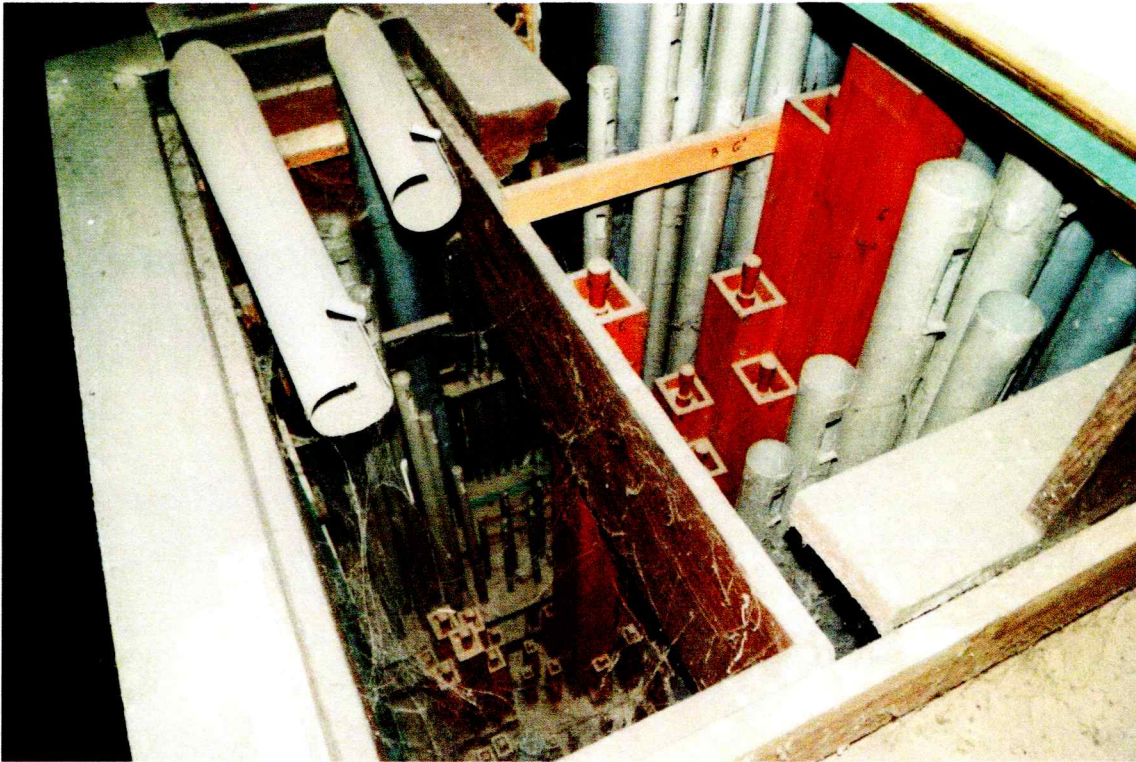
Odwrocie uszaka po lewej stronie szafy organowej. W jego dolnej partii widoczne zacieki białej farby. Na odwrociu widoczne stosunkowo nieliczne otwory wylotowe świadczące o bytowaniu drewnojadów. .

Prawa ściana szafy prospektu. Widoczne pionowe szczeliny w miejscach obluźwionych połączeń stolarskich elementów konstrukcji szafy. Otoczenie prospektu nieuporządkowane.

Schody wraz z prowizorycznie przymocowaną do balustrady drabiną prowadzące do podestu rewizyjnego za szafą organową..

Instrument we wnętrzu szafy organowej. Widoczne duże nagromadzenie pyłów lotnych oraz pajęczyn. Dostrzec można występujące lokalnie otwory wylotowe świadczące o bytowaniu drewnojadów.